

TUTORSHIP IN GROEP

Een glimp achter de schermen

K. BOMBEKE, L. DEBAENE, I. JESPERS, P. VAN ROYEN, B. DE WINTER

SAMENVATTING

Dit kort onderzoeksverslag beschrijft een pilootproject van tutorship in groep, tijdens het stagejaar aan de Universiteit Antwerpen. Twee groepjes van zes en acht studenten kwamen drie keer samen, begeleid door een ervaren tutor. Alle bijeenkomsten werden geobserveerd en de veldnota's werden samen met de evaluatieformulieren van de deelnemers thematisch geanalyseerd.

Welke thema's brengen studenten naar voren? Wat is juist de rol van de tutor en wat kan tutorship in groep voor stagejaarstudenten betekenen?

De studenten voelden zich gesteund door elkaar en wisselden copingstrategieën uit om met mogelijkheden en moeilijkheden van de stages om te gaan. Ze waardeerden de didactische bedding voor hun persoonlijke en professionele groei erg. Door hen in dit artikel zelf aan het woord te laten, worden ontwikkelingsprocessen tijdens het stagejaar zichtbaar. Verder komen belangrijke randvoorwaarden voor de organisatie van tutorship in groep aan bod.

K. Bombeke, L. Debaene, I. Jaspers, P. Van Royen en B. De Winter zijn verbonden aan de vakgroep Eerstelijns- en Interdisciplinaire Zorg Antwerpen van de Universiteit Antwerpen.

Correspondentie: katrien.bombeke@ua.ac.be
Belangenconflict: niets aangegeven

Dankbetuiging

Wij danken de studenten die aan dit pilootproject deelnamen en wensen hen veel succes in hun verdere professionele ontwikkeling, waarvan wij, met bewondering, even getuigen mochten zijn. De geciteerde studenten gaven hun toestemming hiervoor.

Bombeke K, Debaene L, Jaspers I, Van Royen P, De Winter B.
Tutorship in groep. Een glimp achter de schermen. *Huisarts Nu* 2012;41:76-80.

INLEIDING

De grote relevantie van tutorship tijdens de opleiding geneeskunde en de ontwikkeling van deze didactische methode aan de Universiteit Antwerpen kwamen in het vorige artikel aan bod (zie blz. 71). Dit kort onderzoeksverslag beschrijft een pilootproject van tutorship in groep tijdens het stagejaar.

Transitieproces tijdens het stagejaar

De transitie van de schoolbanken naar de klinische arena blijkt voor vele studenten erg stresserend te zijn.¹⁻⁶ Tijdens dit transformatieproces van 'arts worden' krijgen studenten overweldigende indrukken te verwerken en moeten ze belangrijke keuzes maken. Bovendien wordt de hechte peergroep tijdens dit jaar van intense persoonlijke ontwikkeling ontbonden en verspreid over de vele stageplaatsen in en buiten de regio, waardoor studenten het gevoel krijgen er dikwijls alleen voor te staan. De portfolio (zie ook blz. 72) en de maandelijkse beoordelingen vertegenwoordigen voor hen het schaarse contact tussen onderwijs en werkvloer.⁷

Tutorship in het stagejaar

Uit eigen focusgroeponderzoek naar de ontwikkeling van patiëntgerichtheid weten we dat de studenten het hun opleiders kwalijk nemen te weinig aandacht te hebben voor hun persoonlijke ontwikkeling, tijdens de zoektocht naar hun unieke manier van arts zijn.^{8,9} In elke focusgroep vroegen studenten om kleine reflectiegroepjes met een begeleider, als een rode draad door de opleiding heen. Dit inspireerde ons om onze ervaring met tutorship in groep in de huisartsenopleiding ook aan te wenden in het stagejaar.

Een verkennende literatuurstudie leerde ons dat het in groep reflecteren al meermaals aan bod kwam in onderzoek naar onderwijs.¹⁰⁻¹² Op het jaarlijkse congres van de Nederlands- Vlaamse Vereniging voor Medisch Onderwijs (NVMO) ontmoetten we bovendien verschillende Nederlandse medische opleidingen die een gelijkaardige didactiek reeds jaren met succes implementeren, waaronder in Nijmegen en Groningen.¹³

We bleven echter met een aantal vragen zitten zoals: hoe gaat het er in de reflectiegroepjes juist aan toe, wat is precies de rol van de tutor, hoe vullen de studenten hun deelname in en welke onderwerpen brengen zij aan om te bespreken? Hoe kunnen we een individuele docent handvaten aanreiken als hij een tutorshipprogramma in zijn eigen opleiding wil opstarten?

VRAAGSTELLING

Het eerste doel van deze pilootstudie was het tutorship in groep aan de Universiteit Antwerpen van binnenuit zichtbaar maken. Een tweede doel was nagaan hoe studenten tutorship in groep evalueren en welke effecten tijdens het groepsproces observeerbaar zijn.

METHODE

In 2010 nodigden we alle studenten van het stagejaar (n=85) per mail uit om deel te nemen aan tutorship in groep op vrijwillige basis. Een groepje van zes en een groepje van acht studenten kwamen drie keer samen over een periode van vijf maanden, gedurende twee tot drie uur. Elk groepje werd begeleid door een ervaren tutor, getraind in groepsdynamica (tweede en derde auteur). Een beschrijving van het verloop van zulke sessies wordt beschreven op blz. 74. Het draaiboekje dat studenten tijdens de eerste sessie op een kaart meekregen, is terug te vinden op blz. 77.

De eerste auteur observeerde alle sessies met toestemming van alle deelnemers. Zij participeerde niet in het gesprek, maar nam wel plaats in de kring die de studenten met de tutor vormden. Zij maakte uitgebreide veldnota's, niet alleen van het gesprek dat plaatsvond (inhoud en sprekers) maar

ook van de non-verbale informatie zoals de lichaamstaal of de dynamiek van de groepsinteractie. Na de laatste sessie vulden alle deelnemers een evaluatieformulier in. In de thematische analyse van de veldnota's en de evaluatieformulieren ging de eerste auteur op zoek naar de volgende onderwerpen: de rol van de tutor, de rol van de deelnemers, de onderwerpen die besproken werden, de ervaren impact van het tutorship in groep en belangrijke randvoorwaarden.¹⁴

RESULTATEN

Wat bespreken de studenten tijdens tutorship in groep?

Thema's die sterk op de voorgrond stonden bij de studenten, waren hun specialisatiekeuze, het evenwicht tussen leven en werken, de moeilijke stagiairsrol, kritische gebeurtenissen op de stagevloer en hun persoonlijke groei van student naar arts. De invloed van biografische en onderwijskundige factoren op deze ontwikkeling was aanwezig in de onderstroom. De studenten spraken open met elkaar en schuwden het niet ook hun gevoel daarbij te tonen, zoals boosheid, wanhoop, fierheid, verdriet, enthousiasme, gelatenheid, angst en voldoening.

'De vele werkuren op zich vind ik niet zo erg. Maar wat ik verschrikkelijk irritant vind, is dat iedereen dat werkritme normaal vindt! Ik heb op 18-jarige leeftijd voor deze studie gekozen. Ik wist niet waar ik aan begon... ik zou het niet opnieuw doen! Soms ben ik onwel van vermoeidheid. En als ik dan eens niet van wacht ben, ben ik te moe. Ik wil zo'n leven niet! Mijn vader is heel jong gestorven. Ik beseft dus dat het voorbij kan zijn voor je het weet... en ik wil mijn mooie jaren niet weg-werken! Moet ik dus mijn eerste specialisatievoorkeur laten vallen? Maar wat dan? Ik heb geen nummer twee! Ik ben helemaal het noorden kwijt. En ik heb er jaren zo hard voor gewerkt ...'

'Ik wil huisarts worden, de communicatie en de medische veelzijdigheid spreken mij enorm aan. Ik zie dat al helemaal voor mij: praktijk dichtbij huis en huisbezoeken met de fiets. Ik zet me extra in op spoedwachten, dat is dikwijls echte huisartsenpathologie. Altijd die systeemanamnese afnemen, dat brengt wel op.'

'De eerste maanden liep ik op de toppen van mijn tenen. Ik voelde mij een snotneus op een grote stoel met een witte jas. Af en toe eens een complimentje krijgen, dat deed enorm goed, van een patiënt, een verpleegkundige of een arts. Hoe langer hoe meer durf je je eigen stijl toepassen. Uiteindelijk heb je meer zelfvertrouwen naar de patiënt toe. Ik heb nu een zware, maar fantastische maand achter de rug. Fuck die punten en portfolio: ik ben hier voor mezelf! Ik ben ook fier op mezelf, dat ik dit gehaald heb. Als kind keek ik vol bewondering naar ambulanciers, nu rijd ik zelf mee met de MUG.'

'Die eerste vijf jaar was ik een belabberde student. De stages kwamen voor mij echt op tijd! Ik ben ambitieuzer geworden door stage te doen. Ik ben me bewust geworden van mijn eigen potentieel en ik wil er geraken!'

KERNPUNTEN

Tutorship in groep biedt een platform waar studenten, met elkaars steun, bewuster leren omgaan met de mogelijkheden en moeilijkheden die ze ondervinden gedurende het stagejaar.

De studenten ervaren deze uitwisseling als opluchtend, deugddoend en helend.

Gezien de kwetsbare processen en het belang van verschillende evenwichten in de groepsdynamiek is begeleiding door een ervaren, getrainde tutor essentieel.

Veiligheid, vrijwillige deelname en een erkende plaats in het stagecurriculum zijn belangrijke randvoorwaarden.

Draaiboek tutorship, zoals de deelnemers het op een kaart meekrijgen.

Stilstaan met open, milde aandacht.

Wat staat er nu op de voorgrond:

- dat je als goed ervaart in je ontwikkeling tot arts?
- dat je als bezwarend ervaart in je ontwikkeling tot arts?

Elke student brengt zijn/haar thema's, de anderen luisteren actief.

Slotronde: Welke essentie neemt ieder mee?

Hoe was de bijeenkomst voor ieder?

Welke rol nemen de studenten tijdens tutorship in groep op?

De studenten luisterden actief naar hun collega's en reageerden met veel begrip en steun. Ze herkenden elkaars zoektocht en worstelingen en wisselden copingstrategieën uit. Ze stimuleerden elkaars reflectie door vragen te stellen, gevoelsreflecties te maken en feedback te geven. Ze schuwden daarin ook niet elkaar te confronteren.

Student 1: [Huilend] 'Ik wil leren arts zijn! Ik loop daar rond als een kiekeben zonder kop. Wij hebben ook geen leerdoelen. Studenten verpleegkunde worden tenminste aan iemand toegewezen.' *Student 2: 'Ik zeg elke keer dat ik huisarts wil worden en wat ik allemaal wil leren die maand. Dan komt iedereen u helpen!'* *Tutor: 'Jij hebt je eigen leerplan opgesteld ...'* *Student 3: 'Ik mail naar collega-studenten die mij op die stageplaats voorgingen. Dan weet je wat de stagemesters verwachten.'*

'Die maandelijkse punten, dat geeft zoveel stress... ik dacht dat ik het goed had gedaan en kreeg op het einde een slechte beoordeling.' *Student 5: 'Wel, ik vraag nu telkens na een week: wat vind je van mij? Dan kan je nog bijsturen.'*

'Jij bent gewoonweg vier stappen verder dan wij!'

'Goh, jij bent veel veranderd, dat is mooi om te zien.'

Wat zijn de interventies van de tutor?

De interventies van de tutor dienden de verschillende functies die ze hadden: het gesprek structureren, veiligheid en vertrouwelijkheid creëren, de groepsinteractie stimuleren of afbakenen en het reflectieproces van de individuele student

begeleiden. Hierbij maakten de tutores gebruik van counselingstechnieken. Die ondersteunen het bewust-zijn van gevoelens, gedachten en handelingen en hoe deze met elkaar interageren. De tutores trachtten verschillende evenwichten na te streven: positieve versus negatieve aspecten, oplossen versus aanvaarden, specifieke versus generieke perspectieven en interne versus externe 'locus of control'. De tutores gaven soms duiding als counselexpert en deelden hun eigen ervaringen als arts, maar enkel in zorgvuldige afstemming op het proces van de studenten.

Structureren

'We gaan het eerst even stil maken om bij onszelf te komen. Daarna gaan jullie met elkaar in gesprek, ik ben hier enkel voor het proces.'

'Ik kijk op de klok – wie wil verder gaan?'

Veiligheid en vertrouwelijkheid

'Wat hier uitgewisseld wordt, blijft onder ons. Hierbuiten vertel je over jezelf wat je wil, maar niet over de anderen.'

'Hoe was het om stil te staan?'

'Wie wil er beginnen?'

Groepsinteractie stimuleren of afbakenen

'Terug naar student A.'

'Wil je de groep nog iets vragen?' 'Herkennen jullie dit?'

Individueel reflectieproces stimuleren

[Bij geuite boosheid]: 'Op wie ben je boos?' 'Hoe ga je daarmee om?' 'Daar gaat veel energie naartoe ...'

'Student B is kwaad ... klopt het dat jij verdrietig bent?'

Student: 'Ik ben niet sterk genoeg.' Tutor: 'Sinds wanneer moet jij zo sterk zijn?'

Student: 'Op stage kijk ik vanaf 16 uur op mijn klok.'

Tutor: 'Uit cynisme of is dat een positieve keuze?'

'Hoe neem je deze eigenschap van jou mee in je specialisatie-keuze?'

'Jullie zeggen dat jullie niet depri willen doen, maar wat ik hoor is om te huilen ...'

Student: 'Ik heb een olifanten huid ontwikkeld tijdens die stage chirurgie.' Tutor: 'Werkt dat ook door op andere terreinen, buiten je stage?'

Student: 'Ik merk dat ik minder emotioneel ben aangelegd.'

Tutor: 'Wat had je dan verwacht?' Student: 'Dat ik meer zou meenemen naar huis. Ik kan het goed loslaten.' Tutor: 'Je kan het werkterrein afbakenen.'

[Verhaal over roepende stagemeeester] Tutor: 'Kan je je voorstellen dat jou dat als stagemeeester zou kunnen overkomen?'

Evenwicht: positief/negatief

[Tijdens mindfulnessoefening] 'Kijk nu wat er op de voorgrond staat, wat je bezighoudt in je stageproject, wat je blij of kwaad maakt, goede dingen, bezwarende dingen.'

Student: 'Ik tel elke maand af ...' Tutor: 'Waar geniet jij toch van?' Student: 'Menselijk contact, waardering van stage-meesters.'

Evenwicht: oplossen/aanvaarden

Student: 'Ik ben echt niet flexibel, ik kan er niet aan doen.'

Tutor: 'Kan je jezelf graag zien met deze eigenschap? Het is ook een talent. Je kunt maar zijn wie je bent.'

'Kennen jullie de coping om gewoon tranen te laten lopen? Als je gevoelens open en mild laat zijn, dan gebeurt er soms iets in het omgaan ermee.'

Evenwicht: interne/externe 'locus of control'

'Dat is jouw veronderstelling ... ik merk dat je veel interpretaties maakt. Kijk eens of je daar iets anders mee kunt doen.'

Student 1: 'Op stage X werd ik totaal niet aanvaard.'

Student 2: 'En hoe ging dat op andere stages?'

Student 1: 'Op stage Y geen enkel probleem!' Tutor: 'Heb jij daar iets anders gedaan?'

'Hoeveel kan je zelf in het werkklimaat bepalen? Hier moet je over nadenken: welke vaardigheden, welke competenties kan ik ontwikkelen om zoveel mogelijk grip te hebben op de werksfeer ...'

Student: 'Mensen worden slechtgezind en jij krijgt het allemaal over u ...' Tutor: 'Dat gaat ook over grenzen: wat pak jij bij jou en wat niet.'

Evenwicht: specifiek/generiek perspectief

'Als je moet omgaan met zwaarte kom je gemakkelijk in een slachtofferrol: de 'arme-ik' fase. Je moet deze fase niet overslaan, maar door er bewust naar te kijken kan je er wel voorbij groeien.'

Eigen mening/ervaring als expert

'Ik kies niet tussen leven of werken, ik heb voor mezelf besloten: ik werk levend ...'

'Sommige mensen zijn beter in het uitschakelen van de randvoorwaarden van een bepaalde beroepskeuze en gaan echt voor de inhoud, voor wat hun interesseert. Anderen zijn heel gevoelig aan de werksfeer en de omstandigheden. Het is belangrijk om dit voor jezelf goed te weten.'

Student: 'Ik voel mij helemaal niet klaar voor het klinisch examen. Als ik mijn cursussen herhaal ben ik het zo terug vergeten.' Tutor: 'Als je het ervaringsgericht krijgt aangeleerd, blijft het wél hangen. Hoe kan jij je komende stages aanpakken om jouw leerdoelen te bereiken?'

'Het klinkt alsof je je lat hoog legt ... dat moet als arts ook, onze lat moet hoog liggen. Maar je mag niet elke keer als je de lat bereikt, ze nog hoger leggen. Als je je doel bereikt, geniet er dan even van.'

Welke effecten ervaren studenten

tijdens tutorship in groep?

Halve smart, dubbele vreugde

Het meest zichtbare effect dat ook in de neergeschreven evaluaties het sterkst naar voren kwam, was wat een opluchting

het betekende voor studenten dat hun medestagiairs door gelijkaardige processen bleken te gaan. De gedeelde zwaarte ondermijnde minder hun zelfvertrouwen en veerkracht. Door het uitwisselen van copingstrategieën kregen ze bovendien een rijker arsenaal aan ‘tools’ om met moeilijkheden op hun stagepad om te gaan. Luisteren naar elkaars verhalen betekende ook een spiegel voor het eigen functioneren.

‘Ik ben blij dat ik niet de enige ben ... in m’n eigen vriendenkring praat iedereen positiever. Dan denk ik: oei, ‘t ligt aan mij!’

‘Het doet mij zo goed te horen dat jullie daar ook wakker van liggen!’

‘Ik ben dingen op stage niet echt anders gaan aanpakken, maar een denkproces waar ik heel het stagejaar mee aan het sukkelen was, is zeker versneld hierdoor. Ik heb keuzes durven maken en voelde me begrepen. Het gevoel dat wat je meemaakt heel normaal is, doet deugd. Ik ben iets relaxer geworden op de werkvloer waar vroeger alles moest lukken (want anders was ik een slechte stagiair ...).’ [evaluatieformulier]

‘Het uiten van eigen emoties, zorgen en problemen in groep kan heel opluchtend werken. Ook oplossingen aanreiken voor problemen van andere groepsleden, of troosten, werkt ook zelf helend.’ [evaluatieformulier]

‘Ik heb een gelijkaardige ervaring maar jij bent boos, jij verdrietig, jij reageert gelaten en ik negeer ... Vreemd, mijn vriend heeft het juist uitgemaakt ... en ik heb zelfs niet één traan gelaten ... Zolang ik bezig ben, doe ik maar voort. Ik crash gegarandeerd in de vakantie. Door jullie te horen denk ik: misschien moet ik daar ook eens bij stilstaan. Ik moet er iets mee doen ... dit is wel een openbaring voor mij.’

Zichtbare groeiprocessen

Over de verschillende sessies heen waren er processen merkbaar. Ook al kunnen we binnen dit onderzoek opzet geen causale verbanden leggen, op z’n minst bood het tutorship in groep een bedding om deze ontwikkelingen mee te ondersteunen. Onderstaande citaties illustreren deze processen bij twee verschillende studenten over de verschillende sessies heen.

[Student 1 in sessie 1] ‘Ik ben met enthousiasme begonnen aan mijn stage (specialisatiekeuze X) maar nu ben ik héél kwaad. Ik wil niet moeten kiezen tussen mijn leven of specialisatie X! Ik ben boos omdat ik moet nadenken over hoe ik tijd kan maken voor mezelf, voor mijn kinderen later en m’n partner. Boos omdat ik mezelf moet tegenhouden in iets wat ik héél graag doe in de geneeskunde (specialisatie X), en ook omdat ik er niets aan kan veranderen ... ik voel me beknelde ... ‘s Avonds nog studeren of opzoeken, daar ben ik volledig mee gestopt.’

[Student 1 in sessie 2] ‘Waar is mijn passie naar toe? Ik zag mij op voorhand op bed zitten, met de hand van de patiënt

in mijn handen: ‘ik zal jou erdoor helpen’. Maar nu? Ik ben niet graag in het ziekenhuis. Ik heb géén ruimte voor de patiënt. Ik heb er geen voldoening van. Maar ik ga toch iets met mijn teleurstelling en boosheid doen. Ik ga specialisatie X doen op mijn manier, mét zorg voor de patiënt. Ik ben er nog niet klaar voor om mijn droom opzij te zetten ...’

[Student 1 in sessie 3] ‘Ik wil een voorvechter worden voor de volgende generatie. We moeten er iets mee doen! Niet op een klagerige, maar op een positieve manier. [tekent op het bord een symbolische berg, en vertelt erbij dat ze over de top moet geraken – daarna zijn er op het pad naar beneden enkel nog kleinere heuvels te trotseren] Ik beklim die berg wel! ... Ik heb ‘s avonds terug zin om iets op te zoeken.’

[Student 2 in sessie 2] ‘Ik ben ongerust dat mijn ontplooiing beknot wordt. Je moet van ‘s morgens tot ‘s avonds meedraaien, ze zitten altijd achter je aan ... je hebt gewoon de tijd niet om bij te leren. Ik begrijp nu dat artsen dingen niet weten. De zorg voor patiënten lijdt daaronder! Maar ik zal moeten berusten, ik zal al mijn persoonlijke projecten moeten stopzetten en doen wat ze van mij verlangen ... als je je kop uitsteekt, wordt die afgehakt. Ze willen grijze muizen.’

[Student 2 in sessie 3] ‘Vroeger stond er een muur tussen de patiënt en mij: strikt medisch, enzovoort. Nu brokkelt die muur af. Ik probeer mij in te leven en voel empathie. Je groeit toch wel veel tijdens de stages.’

BESPREKING

Tutorship versus een goede babbel onder vrienden?

Deze pilotstudie operationaliseerde tutorship in groep als een ontmoetingsplaats tijdens het stagejaar, een platform waarop studenten met elkaars steun bewuster leren omgaan met mogelijkheden en moeilijkheden van de stages. De tutor creëert hierbij als procesbegeleider een kader voor individuele ontwikkelingen. Het starten met stilstaan en met open, milde aandacht kijken naar wat er voor ieder op de voorgrond staat, brengt de essentie van wat bij ieder leeft van in het begin naar boven. Vervolgens deze essentie vertellen en beluisterd worden door een groep medestudenten die niet per definitie tot de directe vriendenkring behoort, wordt door de deelnemers ervaren als opluchtend, deugddoend en helend. Het mag duidelijk zijn dat dit platform, met zorg voor kwetsbaarheid en gebalanceerde aandacht voor ieders individueel proces, een andere functie heeft dan het even noodzakelijke ventileren onder vrienden bij een pint bier.

Vrijwillige deelname, noodzakelijke bedding

De thema’s die studenten naar voren brachten, waren herkenbaar vanuit ons vroegere focusgroepenonderzoek, en stemmen overeen met wat in de literatuur gekend is over de intense ervaringen van stagejaarstudenten.^{1,8,9,15,16} Deze studie bevestigt het belang van ondersteunende opleider-studentrelaties op de stagevloer en studentgerichte begeleiding. Hierbij moeten we wel rekening houden met de beperkte deelname van studenten aan het project van tutor-

ship in groep, gezien slechts een op zes studenten inging op onze uitnodiging. In de evaluatieformulieren vroegen we de studenten naar percepties en motieven van niet-deelnemende jaargenoten. Ten eerste betrof het een pilootproject en gaven de deelnemers aan dat vele studenten zich nog niet bewust waren van de mogelijkheid: 'Ah ja, ik heb die mail wel zien passeren ooit.' [evaluatieformulier] Ten tweede associeerden anderen de deelname aan extra werkbelaasting. Mede op basis hiervan formuleerden we het opnemen van tutorship in groep in het stagerooster tijdens daguren als een randvoorwaarde. Ten slotte gaven anderen aan geen interesse te hebben in zelfreflectiegroepjes.

Wij zijn dan ook van mening dat deelname aan het tutorship in groep een vrijwillige keuze moet blijven, niet alleen om veiligheid en vertrouwelijkheid te garanderen in de groepjes, maar ook omdat elke student zich vrij mag voelen om een manier van zelfzorg te zoeken die bij zijn leerstijl past. We gaan dan ook uit van de verantwoordelijkheid en het initiatief van de student zelf om het eigen leerproces te sturen. Ons inziens is het wel de verantwoordelijkheid van iedere medische opleiding om op z'n minst deze didactische bedding voor de professionele ontwikkeling van studenten geneeskunde aan te bieden. Aan de Universiteit Antwerpen zijn opnieuw drie tutorgroepjes bij aanvang van het stagejaar samen in zee gegaan.

Beperkingen van deze studie

Het onderzoeksdesign van dit pilootproject was beperkt in opzet. De bescheiden dataverzameling (zes sessies, enkel veldnota's) en analyse (thematisch, één onderzoeker) lieten niet toe tot een diepgaand begrip te komen van welke processen zich in en door het tutorship tijdens het stagejaar ontwikkelen. Het verder ontrafelen van deze processen is een boeiende uitdaging voor toekomstig onderzoek. Maar we hopen dat we, door de studenten en tutoren zélf te laten spreken in dit artikel, in onze doelstelling geslaagd zijn de lezer een glimp te laten opvangen van wat tutorship in groep voor artsen in wording kan betekenen, een glimp van een rijke uitwisseling die anders verborgen blijft.

Randvoorwaarden

Zowel op basis van de evaluatieformulieren als in de kantlijn van de organisatie van dit pilootproject kunnen we een aantal randvoorwaarden formuleren.

Een eerste belangrijke voorwaarde is dat het tutorship in groep gedragen wordt door de faculteit en een vaste curriculumplaats heeft in de stageopleiding. Deze vorm van zelfzorg tijdens de avonduren inplannen zou contradictorisch zijn, gezien zoveel studenten getuigden van oververmoeidheid en gebrek aan vrije tijd. Studenten ervoeren echter een barrière om de stageplaats vroeger te verlaten door de werkdruk, maar zeker ook door de permanente evaluatiedruk. Wanneer tutorship een aanvaard onderdeel wordt van de klinische opleiding, zal de drempel om deel te nemen lager zijn.

Vanzelfsprekend behoren veiligheid en vertrouwen tot de fundamentelementen van deze didactiek. Sleutelementen om veilig-

heid en vertrouwen te creëren blijken de kleine groep te zijn, een vrijwillige deelname, met continuïteit van tutor en deelnemers. De kwetsbare thema's vragen om een getrainde, ervaren begeleider en aanwezige doorstroom naar een therapeutisch vangnet voor die studenten die meer begeleiding nodig hebben.

Ten slotte leerde dit pilootproject ons dat een minimum van vier tot zes bijeenkomsten op het hele stagejaar met groepjes van zes studenten goede aantallen zijn. Wat de duur betreft, lijkt ons 20 tot 30 minuten per student een goede richtlijn.

BESLUIT

De resultaten van dit pilootproject wijzen erop dat het volwaardig opnemen van tutorship in groep tijdens het stagecurriculum, op vrijwillige basis, een belangrijke ondersteuning kan betekenen voor de persoonlijke en professionele ontwikkeling van toekomstige artsen.

Literatuur

- Brennan N, Corrigan O, Allard J, et al. The transition from medical student to junior doctor: today's experiences of Tomorrow's Doctors. *Med Educ* 2010;44:449-58.
- Daugherty SR, Baldwin DC Jr, Rowley BD. Learning, satisfaction, and mistreatment during medical internship: a national survey of working conditions. *JAMA* 1998;279:1194-9.
- Dyrbye LN, Thomas MR, Harper W, et al. The learning environment and medical student burnout: a multicentre study. *Med Educ* 2009;43:274-82.
- Mosley TH Jr, Perrin SG, Neral SM, Dubbert PM, Grothues CA, Pinto BM. Stress, coping, and well-being among third-year medical students. *Acad Med* 1994;69:765-7.
- Aktekin M, Karaman T, Senol YY, Erdem S, Erengin H, Akaydin M. Anxiety, depression and stressful life events among medical students: a prospective study in Antalya, Turkey. *Med Educ* 2001;35:12-7.
- Pitkala KH, Mantyranta T. Feelings related to first patient experiences in medical school. A qualitative study on students' personal portfolios. *Patient Educ Couns* 2004;54:171-7.
- Michels NR, Van Gaal LF, Bossaert LL, De Winter BY. Portfolio in medisch onderwijs: ontwikkeling en eerste ervaringen. *Tijdschrift voor Geneeskunde* 2010;66:386-93.
- Bombeke K, Symons L, Debaene L, De Winter B, Schol S, Van Royen P. Help, I'm losing patient-centredness! Experiences of medical students and their teachers. *Med Educ* 2010;44:662-73.
- Bombeke K, Symons L, Debaene L, De Winter B, Schol S, Van Royen P. Help, mijn patiëntgerichtheid is bedreigd! Ervaringen van studenten geneeskunde en hun opleiders. *Huisarts Nu* 2011;40:70-8.
- Teal CR, Shada RE, Gill AC, et al. When best intentions aren't enough: helping medical students develop strategies for managing bias about patients. *J Gen Intern Med* 2010;25 Suppl 2:S115-S118.
- Bell SK, Krupat E, Fazio SB, Roberts DH, Schwartzstein RM. Longitudinal pedagogy: a successful response to the fragmentation of the third-year medical student clerkship experience. *Acad Med* 2008;83:467-75.
- Lie D, Shapiro J, Cohn F, Najm W. Reflective practice enriches clerkship students' cross-cultural experiences. *J Gen Intern Med* 2010;25 Suppl 2:S119-25.
- Dekker H, van Kuppeveld S, van der Molen T, van Gurp P. Congresboek 2009: Rondetafelsessie 'Intervisie voor co-assistenten'. NVMO-Congres Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Medisch Onderwijs, 2009:41.
- Pope C, Ziebland S, Mays N. Qualitative research in health care. Analysing qualitative data. *BMJ* 2000;320:114-6.
- Rosenfield PJ, Jones L. Striking a balance: training medical students to provide empathetic care. *Med Educ* 2004;38:927-33.
- Shapiro J. Perspective: Does medical education promote professional alexithymia? A call for attending to the emotions of patients and self in medical training. *Acad Med* 2011;86:326-32.